

КЪОШМА

Бези уьк, оьмуьрин жлогьул гьинаьстIа,
ЧатIен ичин лахи тораз бафтIийо.
Са муьхь гьи, са шипIлугь тез баьгьаьйбеса,
Аругьоз бафтIийо, кьораз бафтIийо.

Турен йакье бикьса, тIитIес тез бакса,
Уьк кьаьнаьд хьайпине, пурпес тез бакса.
Уькаь са амдара хьайпес тез бакса,
УнкIо джаьгьаьннаьмаь, кораз бафтIийо.

Дуьз аьйит йаьйкьа ох кинаь са аьша,
ШотIо шин уклIийн ичухун боше,
Мийа пулхьайлугьал аьузин аьше,
КьангьутI баксунахун тIараз бафтIийо.

Ме дуьйнаь са кумьуш леветIе ункIо,
Ейсунен, тайсунен цIила тен бако.
Са тамнутI укуне, дататIан анкIо.
Бакир, дуьз аьйиткIа майаз бафтIийо?

ДАВАНЕ ТАЙСА

Даване, коьйнухун арухе барстIа,
Куьнаьгьнут амдаре бокIса, кIацIеса,
Согьо пIи барстIунен окьане бистIа,
ТIе сунтIин мейдана бартине тIястIа,
Согьогал битене, цIиритIе сакса,
Шотай тIе цIиритIаь шина ибакса?
Ковьуьр аругьой бош бонекIса мийа,
Гьар сунтIин са кьаче, анекIса мийа,
Мечьо ич-ичейнакI баксун чурегьал,
ТIагьайал кьаьстIане чурпе пIихупIкIал.
ТIила, са чугьухал доьшаь тади беьшI
Бисун-манстIунане тIе йаловин бош.
Чьойа ламкIайинал аругьой музец,
ШотIо тене сакса сал мафарахун,
Хьош тене хьайбакса бикьи йакьахун.
Даване, очьала арухе барстIа
КуьнаьгьнутI амдаре бокIса, кIацIеса...

КИДОГЬОЙ ЦАМ

В. Ашуваари (1933-1993)

(Нагьыл-гьекIаьт)

Биси усенхо баки-чIоваки аьшурхохун ехлаьт
хьайкIалтIогьон нехтIун КIаман цIила са ишкьар, шотIай
Сабнаьм цIила чугьух, шотIогьойал бипI аьйелебуь. БипIалин
хуьйаьр. Кархсунахун аьйит битатIан КIаманен метаьре
укIой:

БухаджIугьохун ираьзизу. ШотIай коьмаьйен аьйлугьо
шагьат ейанфса. За са гьарал тадийиний, лап ираьзиз бакой.
Хуьйаьрмух шотIай-мотIай каьчIтIун, гьаре букьо, ви
куьйуьнаь аьфчибакса нубаркIане.

КIамани аьйитмух Сабнаьминал, хуьйаьрмугьойал
уькехуней. ШотIогьонал бухаджIугьо келетIун кIалей кI, са
гьар, са вичи дуьйнаьнаь егьане. Ахьр хашурхостIа Сабнаьми
аьйлийн лохол баксунен кIожин ехлаьтхо самалал аьузбеней.
Гьар беьйиьнгьгьинаь оджагьа кIокIоцIин дадал кьурбан
шIампи вуьгь кIойа пайтIунбсай.

Гьема гьиней КIаман аьшлаьхун усуне хьайбаксай,
кьивнебсай чугьой кьачен бикьане. КIойа кала амдар
нубакайин, СабнаьмейнакI келе частине бакой. ШотIин гьма
гьиней ичу писе гьесаьбсай, Пулмух ункIон чукьуране
бафтIей. ГьайзатIан арстIун, арцатIан гьайстIун тене чуресай.
Са уьша шоно келе усуне баски, ама непIахецес батенекI.
Уьке окьахун шор беьнгьсай мена бади кIацIтIунне. Бигьаь
са кьачен бикьи таьребсай. КIаманен таьзаь чIекьи
торокIал-пIатIпIала тарали лакIалане баки. "Мамачина
тагьаз, ечаз"-пи кIойахун чIере. Са хейлаьк чIовакитухун
оша мамачи Тавадахун са гала хьайебаки. Ич маьгьаьлне
бакала арна ходин окьа чурепи, мамачи банеци кIойа. Са
тура еьхтIи тIе сунтIу лахала КIаманен уькин бош гьа
аьйитеней:

-Шурумал хуьйаьр бакайин, кимкинаь амдархой бош
гьетаьр чIегьалзу. Маьркаьраьй вицI гьар, Бахьши мугь гьар,
Дадани вуьгь гьартIухбу. Бези са гьарал тезахбу.

КIойахун чIегьала каьркуьр савсур уьмуьгьо лафтIунен
аьйитаь бадалебсай:

-Аьйел из гала, чугьух саламаткьан чарки. Хуьйаьрал
бакайин дуьйнаь тене царегьо. ЧIидази вицI, Озани мугь,
Кьаьраьбаьйи уьхь хуьйаьртIухбу, шорох гьетаьр, зуал
гьатIетаьр.

Мамачи Тавади остIагьарахун уклIала аьйитмугьон шотIо

ункю непахуне мугъурбу:

-Ай Кіаман, майану, чугъой кул-тур саламат чареки. Муштлулугъ без, гъар викъан баки.

Кала дубйнавнав шор бевнго Кіаманатун тади. Зарафат тене, гъаре баване бакей. Муъхълугъахун тене авай гъикавбане. Усун кюйа баци сандугъа бакала шавкин калагъайина Тавада муштлулугъе тади.

Муъхъбакийо са Кіаман теней-кюжин амдархо, кюгъумхо хури-кала мухъбакетуний. Шотлогъой бошал лап келе муъхъбакийоо Кіамани кала хуьйар Паьриней. Шотин коьрнаь кийехун окъа лахсун тене чуресай. Серине, нанай баскисунен Паьрин ашурхо сунту-виц авузбеней. Хури хунчимугъо укестлун, лепестлун, нана ичуал бевгъсуней лазым. Ме кала заьгмавтен хуьйарав самалал муъхълтенеи. Кіаманен ашурхой шагъаті тайсуна аки нехей:

-Савнаьм, шагъате хуьйарав мицик амакъун авшлав зомбену. Кюжа ви уькен чурегъала кинаь йакъане ташига.

Савнаьм са шаматлахун оша гъайезери. Паьрин елмух бивгъив ашурхохун чареки. Авшуті мандала кинаь мицик Тубула, авйлин цийа Тубултун лахей, еьхти бурехъсай къужбса, мучпса.

Авйлин нанухун баксунахун плаь хаше чюваки бакой. Са уьша Паьринен келе каьржуьр непе аки: Нанай тахте бевш лахеци лороцин бевста са кюва ишкъаре чурпей. Чурейи нанабава мугъурбане. Гъа джовшеби из савь тене чери. Каьжухла ишкъарен шотлай лоход бевгъи пине:

-Ай хуьйар, шині чурпа, барта кюжин амдархо баскекъатлун. Зу ви вичей кюдогъо из оьмуьрин йакъа цампсейнакулз гъаре. Барта цамкiaz, оша чери тагъалзу.

Кюдогъой цаме ехлавтаь Паьринен желене ибакей. Авхитл калнан, калбан са авш бакатлан нехтуний:

-Кюдогъо гъикав цаме, шотло акіаллан. Исаь мила, са каьжухла ишкъар шотлай плаь хашлугъ вичей лороцин бевста чурпене. Са уьмуьх лаха, бевгъа гъе бивгъив авйитмухане:

-Ме авйлин кюдогъо къа усен оьмуьруз цаме. Ичал из лашікюйастіа бийалане.

Паьрин лавшаьхун са чахлугъе чюваки. Гъа чурейи остіагъарахун каьжухла ишкъарал са пул квичпни хъайкламун авечъи. Мемачагъ заморойа чурейи Паьри исавне музалбаки:

-Моно гъикав азки, тје ишкъар майина гъарей, гъорабаки? Без вичейнакі гъетайнакі къа усен оьмуьре цампи? Таь, тез баркю, тез баркю!

Шотлай савьм Савнаьм тике джупи:

-Ай бала, непе бош гъетайнакул авйите, къачкала гавахбу?

-Таь, таь... тез баркю без вичи бийане, тез баркю!

Савнаьм бех тене бафтїи:

-Ай Паьри, гъун чыкав авйите? Ва шина пе вичи къа усени бакатлан бийале? Гъайза без бала, тагъен са ви чюйа ошкia, гъиккал тене бако.

Паьрин муз самал хъайеци. Лороцин бевш чурпи кюва ишкъарахун ибакитлогъо нана ехлавтеби. Савнаьмен шотло ошетьл цури ибаки кула ланехи Паьрин кюдогъой лохол:

-Без укялооне, самал гамлугътлухбу.

Оша джуьки савсен пине:

-Ай бала, шорох ви пийене акече. Таки баскia, савайинал цури чюваки тагъале.

-Нана, без елмух ахчин, акитлогъо, ибакитлогъоз ва ехлавтеби.

Савнаьмен шотлай авйитаь бонетїи:

-Упа непе бош акитогъо. Непа аругъотлун ехлавтебо.

Хуьйар ме авйитмуьгохун оша самал шиплал бакайин, Савнаьм келе фикиравне бафтїи. Ошин гъимхо шотинал, Кіаманенал Паьринаь гъа карозтлун тастлай:

-Ке каьржуьр ехлавтаь ейехун чевкia. Неилен келе шейе акес бако.

Ама ме карозхонал тје уьше акитогъо, ибакитогъо Паьрин ейехун чевкес тене баксай. Майа танесай, тје уьше аки каьжухла ишкъар гъар чуреней пулмуьгой бевш. Усун-усунал непе бош авйитеней, джагъпи мугъурекбай. Бевшпн укунугъсунал тетлухбу.

Са 10-15 гъинаьхун оша Кіаманен ме ехлавтаь авшлин йолдашхохун сунтлай тюьгъоьл хъайеци. Шотин келе фикирби пине:

-Коно фалчин авше, хуьйарав фалчина, нубакайин кьивкьирбала акестланан. Тосика без чалкала са фалчинебу, чурунса са гала тагъен. Тагъатлан хуьйарав вахуне букю.

Са савайна плаь йолдаш Паьринаьхун са гала Тосикаьтлун йакъа бафтїи. Фалчи са мучамуз, авйит гъайин амдарей. Гъетайнакі ейсуна пилтун. Шотлогъой авйитаь ибаки пине:

-Хуьйарав кіалпанан гъарекъан!

Паьринь бонатлун кіалпи. Фалчинен ехлавтаь бурехъи:

-Гъакъудлу бала, ви акийорох серине. Исаь за уьмуьх лаха.

Зу гъайсаь тје ви аки ишкъари цампитогъо авфчинаь чевкисейнакі фабриштлогъо кіалпи ечалзу. Гъун архайин бака, вичь гъиккал тене бакал.

Оша члованеки паьрдин бачане. Паьринен бех нубафтлала са музен айитмухе пи: Самал чловакитлухун оша из кийе хиб локьма кагъыз гьаре. Кагъызхо танеди Кіамана:

-Ай кьонагъ, ме кагъызхой плуранна парчина баьчлуьрпанан. Сунтлу хуьйаьри озанехун сурукбанан, те сунтлу из бере дохол стбанан. Манди са кагъыззал хенен буй джаме бош лаханан, плаь гьи мандекъан. Оша те хенахун гьар гьи са малакІа хуьйаьраь уьгьестІанан. Бухаджугьон еф гьара чурегьамун оьмуьркван тади, кьийьбсун лазым тене.

Фалчинен айитпсунен Паьрин чьойе гон, уьке шиплугъе гьари. Запи заьгьмаьтейнак мучалугъа авуз-авуз тади фалчин кІояхун чертлун.

Те уьше Кіамани кІоьа ахсибайей. Паьринаьхун келе ахшумкІал, зарафатбал тенебуй. Каьжухла ишкьарал, шотІай айитмухал уькІоьу булошІ еьехун череней.

Гьиур, шаматІо, хашур, усенхо гьари члованеки. Кіамани айлух калатлун баки. Хуьйаьрмух ишкьара тади, кІож-местлун баки. Гьикаь чІапІбен, усенхо чловакиал бакайин, Паьри бавай кІоьа гьари из вичаь акІатан те лороцал, шотІай бестІа чурпи ишкьарал еьехе бафстІай.

Тубул калабаки бигъе га апІахбакала, чьойехун арух кІатІкІала са джайиле бакей. Айизин хуьйаьрмугъой уьк шотІайнакІ танесай. КІоьа нишІанахун, лашкІоьахун айит битатІан Кіаманен нехей:

-Ай Саьнаьм, айел калабакенс. Гье-айчІаь кьа йаьштІаь бакале. ШотІайнакъ са гьалал цицик цІумпи хуьйаьр баьгъаьйбалайан. Аьйлаь лашкІоьбен, ви елмухал орайинни йакъахун чаркекъан.

Саьнаьмен хуьйаьрмугъойнакІ хаваре йакъаби. Ошин плаьшаматІ гьинаь киртІунци бавай кІоьа. Вичаь лашкІоьбеунахун айит битала кинаь Паьринен ичу ефес тене баки:

-Хуьйаьраь баьгъаьйбейан, Тубул ичал ираьзине. Ваьн гьазир лугъа беьгъанан.

Ошин шаматІ хозамандлугъа тади хуьйаьри какалатІогъой "гьоо"на итлунбаки. Са гьема гьинаьхун оша чупух кІожакІсатлун киреци. Те согъо шаматІ нишІантлун чловакестІи. Манеди лашкІоь. Гьикаь чІапІбен, камасилугъин заманайей. Согоь баьгъаьйегъатІан, те согъо тене баьгъаьйесай. ШагъатІитІун пе, лайифаь беьгъиь турмугъо бохостІуней лазым. ШотІайнакІал Тубули лашкІоьа келе амдар тетІун кІалпи. КІалеци амдархо шагъатІ укестІи-уьгьестІи йакъатІун бади.

УдигьостІа биси чатурхохун манди са аьдаьтаьл буне.

ЛашкІоьин гьинаь баьйаь бин тетІун тапшурбеса. Ме аьшлаь етІунфса ошин шуьнейнакІ. ЛашкІоь чаркІала кинаь хашбаван баьйаь гьакъ танеса из кІоьа. Те гьинаь метаьртІунби. Самал чловаки лашкІоьбаксуниң дохол бакала гьармухал киреци гьартІун. Шуьне биьгъаьл цири айитпІи, ахшлумпи цартІунци.

ЛашкІоьин айитпІндаьри ТубулейнакІ келе бохой гьине баки. НехтІун те гьи ходахун пишиктІун гьачьпІийо, шотІайнакІал бийаь тене бакса. Хачбавахун са гала самал тарапи хьайтІунбаки. ТаьраькуьтІун кирби, горгортІун кІацІпІи, очьалтІун кашпІи, хажІидтІун заки. Са таьгъарен бийаьтунби. Вайинкъ каьркуьрбакатІан хачбаван баьйа танешери ичогъой кІоьа. Са манеди шотІоь бине отІаьга йакъабастІун. Шоноал кІоьин амдархой борджей.

Са аьшлаь мале мандей еьехун чевкІайан: Тубул лашкІоьин савайнинахун келе оьнаьзире акесай. Уькнаь белхун уькІоь усун-усун кьийьмтІунней. Хачбавахун хавар гьакъатІан шотІин ахшлумкІа пеней:

-Гьиккал тене бако, муьхьлугъахуне. Чугъо ви оьйиьне бадала кинаь чловакале.

Хачбава йакъабадитухун самал оша Саьнаьмен гьара танешери бине отІаьгьин чьомой беьшІ, из чьойа плаь каьраьм мучпІи пине:

-Бала, бин ви, гьунал бухаджугъой!

Нанай айит музна беле манди. Тубул са жибкІесци, са дигъаьмигъаьне баки, тумелхун ботІбаки ход кинаь фареци сейвани дахтІакин дохол. КІоьа бакалтІогъогь нанай ме айитмугъотІун ибаки:

-Ай аман!... Мийа титІанан, без бала гьикаьбаки? Мово гье аруха бареди беш бел?

Бава, хунчимух, са гьемаал джайил усун гьари пІатІунпІи. Согоьал тІинстІери азархохун шагъат бул чІегъала ТаьнкитІ Заькаьраьй хьостІан. ШотІин азарруна са хейлаьк беьгъиьтІухун оша пине:

-УькІоь дугъесийо. Оьнеьна ботІанан, метаьр гала азарруна шитлугъе лазым.

Амдархо шиптІун баки, са Паьринаьхун джойь. ШотІай уькен пІине оьнеьней. Лороцин бестІа аки кьова ишкьар плурум гьари чурпеней пулмугъой беьшІ.

Тубул хиб гьи пулкьичІ басыки. Са савайна кула, тура мал-мал бурехьи галстІа. Самал чловаки пулмугъоне хьайпи. Са гьема гьинаьхун ошаал гьайзери бурехьи тарапса. Ошин шуь бике кІоьа бади уькен чурегьамун муьхьлугъе аки. Кіаман ишкваренал са егъал ТаьнкитІ ЗаькаьрайнакІ,

согъоал аьйлаь ме пийасал хатинахун чаркестли
фалчинейнакIе йакъаби.

ОшI пулхашлугъен чарки ме зинзилинаьхун оша КIамани
кIожин амдархо кIодогъой цамаал вьстIун баки, фалчин
зораал.

ЖОРА КЕЧААРИ (1930)

СА КАЛА ВАЪТАЪНЗАХБУ

Са кала ваьтаьнзахбу,
Из цIи Азырбеджане.
Ме ваьтаьнаьхун са гьн
Без уьк джойбакал тене.

Са кала ваьтаьнзахбу,
Шагьдагъахун Араза.
ШотIо ме белхун тIе бел,
Тарапса ташанан за.

Чурузса без ваьтаьнаь,
Будошь турин таракIаз.
КIазах, Каьнджаь чIоваки,
Ковькомаь, Куьраь акIаз.

Льянкаьрана, Шаькинаь,
Тарапсунуз чуруса.
Къарабагъин гьар жIеьна,
Бул кIоцIбсунуз чуруса.

Са кала ваьтаьнзахбу,
Из цIи Азырбеджане.
Ме ваьтаьнаьхун са гьн
Без уьк джойбакал тене.

АЗЫРБЕДЖАН

(С. Вургъуни уруфа)

Ви лохолуз хьайле пула,
Гьунун таде пийин цIала,
Будуз кIоцIбса ви очьала,
Нана ваьтаьн, Азырбеджана,
Вакъан баки елмух кьурбан!

Усенхоне хьавунхозу,
Гьавидурхохун чIовакесу.
Бурукмугъо тарапесу,
Тарапсунен бошн тезу,
Нана ваьтаьн, Азырбеджан,
Вакъан баки елмух кьурбан!

АцIар-ацIар хенурвахбу,
Бурух кинаь жIеьнурвахбу,
Пул ташала гонурвахбу,
Гьема джыннаьт ганурвахбу,
Нана ваьтаьн, Азырбеджан,
Вакъан баки елмух кьурбан!

Келе йакъун чIовакийо,
Кьачурхой бошун бакийо,
Ва сал окъа тен сакийо
Нана ваьтаьн, Азырбеджан,
Вакъан баки елмух кьурбан!

Бул кIоцIмаба гьар уклалтIу
Аьйит кIоцIби шIум чьахкIалтIу,
Ви очьала пул бакалтIу,
Нана ваьтаьн, Азырбеджан,
Вакъан баки елмух кьурбан!

НучаркIала бар вастIане,
Баьравкаьт ви кIуластIане,
ШумастIане, еластIане,
Нана ваьтаьн, Азырбеджан,
Вакъан баки елмух кьурбан!

КЪАЪБАЪЛАЪ

Са муьхьлугъе ви очьала тарапсун,
Калбогъой гьн чIовакестли гану гьун,
Амдархохун келе аьхьл тену гьун,
Ва кьурбанзу, чурегъайин, Къаьбаьлаь!

Гьар жIеьнастIа са ехляте баскийо
Шина ава гьема зизин акийо,
Гьари-тацIи тавадхоне бакийо

Ви тарыха хъавьсьгъайин, Къабъаьлаь!

ПихупкIалхон ва царитIун чIоваке
Ичай зора акеститIун чIоваке
Хохби, кIацIпи, бокIосбитIун чIоваке
Къаче таде шу еьгъайин, Къабъаьлаь!

Ораинихо гъа тIе гала чурпене,
Са бул Сальбир, са бул Къала, чурпене,
Охъе чIотIал царецене, пурпене,
Пул чуревки шин бьгъайин, Къабъаьлаь!

Биси гьинур чIовакене, тацене.
Шорох ене хъошал хъайбакал тене,
Кечаариал муьхъе бако ви оьине
Из оIмуьраь бел дугъайин, Къабъаьлаь!

НАНА ОЧЪАЛ

Пула хъайин гьинаьхун,
Ме дуьйнаьне ваз аке.
ЧIоваки йакъмугъо гьун,
ЗайбакI са нанан баке.

Са вахунуз гъакъе зу,
Бези уькейнакI гама.
Ви лохолуз ципе зу,
Оьнеьна, гьам ахшIума.

Усенин бош са гьнал,
Гьун шиплугъ тен акийо.
АмдархойнакI ай очъал,
Келе къачан бафтIийо.

Согъо еьзсане гъаре,
ТIе сунтIин бокIосебе.
Келев аьхъаьхун чIере,
СунтIу булал тен кIоцIбе.

Ораинхой хенурхо,
АкIала пулмухе ви.
Аллоь-аллоь ходурхо,

Бъхъеьни кулмухе ви.

Уькен гъема дунегъса,
Зу вахун са галазу.
Гъа гъари бийатIанал,
Ви оьйгъие бакалзу.

ЧАЛХАЛ ТЕЙАН, ВИЧИЙАН

ДостI-чалхал келезахбу,
Камасилугъ тезахбу.
ШотIогъой гъар сунтIайнакI
Пийин лохол газахбу.

Са достзахбу чалхепи,
Мабъаьммаьде шотIай цIи.
Уькен чурепи гъаре,
Муча муз са акшаре.

Чалхал бакI гьинаьхун,
Сунахунйан, сунахун.
Аьйит битатIан йахун,
Айизлугъон нехтIун: - Ваьн

Чалхал теьан, вичинан.
КъачIарун гьинуркостIа,
ШотIуз бачан тарастIа.
Келе хъай са уькебу,

Без дост МабъаьммаьдаьстIа.
Келезахбу дост, чалхал,
Камасилугъ тезахбу.
ШотIогъой гъар сунтIайнакI

Вичи МабъаьммаьдейнакI
Уькнаь бестIа хъаье йакъ!
Аьйитмух серине, йан,
Чалхал теьан, вичийан!

НАНАЙ МУЗ

Орайине, пучаркіала хетіухбу,
Уруфлане, келе кала цитіухбу,
Хъавьвьгъайини камаси ги тетіухбу,
Гъар сунтіайнакі са муьхъ гъине нанай муз.

Гъайзатіанал, баскіанал йахуне,
Чаьтин гала бакатіанал йахуне,
Аьшбатіанал, укатіанал йахуне,
Са гъи йахун аьхия тене нанай муз.

Нанай уше лороцане гадийо,
Байбайин боц аьйтмухе гадийо,
Согъо-согъо шотіин бехе бадийо,
Те гъимкохун беш уькене нанай муз.

Ме нанала чіатурхостіа шотіо йан,
Аьшбестіунен беш ейех ефейан,
Гъимхой са гъи нананутіал мандатіан,
Тене аьшо, плурум буне нанай муз.

ТУЪРКАЪН

Цоройеци белхун окъа,
Хъавуначе саке йакъа.
— Ибакаран, гъаризі — укІа
Танеса тикокъа Туъркаън.

Бурухмугъо чіовакатіан
Къачіарунхохун чегъатіан
Гъаьндурхохун шипі тагъатіан
Из гумгума муьхъе Туъркаън.

Гъар лаьнгаъ са чъоне акІса,
Гъема къьорпуна чіовакса,
Йаьйнул из хе мале бакса
Жіогъула са аьхъе Туъркаън.

Хене ештІа, хене таштіа,
ЧіотІа царши жіеьне таштіа,
Таштіунахун тене боштІа,

Келе чаяьки охъе Туъркаън.

Са киреса, са цареса,
Даягъар хенане чіуреса,
Йакъ таьйсунен ацлареса,
Те тІогъь-ме тІогъь бикъе Туъркаън.

Ич мицІикъе, цІи калане,
Нана Куьрейнакі балане,
ШотІоал къарбакалане
Хъайеци са йакъе Туъркаън.

ТАРУН

Нехтіун нешІум кІулахуне шіареце
Безъгъе къарбаке ме тарун.
Изи тумал жекъ еьхстІунен арце
Шина укІо мале бокъе ме тарун.

Къарсаьнкаьхун шІум чаркіатіан гъар кІоьа,
Къаьже боше нанан шіаре бокъоьа.
Аьхиял-яьшІа киреьгатіан лашікІоьа,
ШумейнакІе мацІибакъе ме тарун.

Пийин лохол гане аке егъалтІин,
Пайе еьхтіе йакъ чіоваки тагъалтІин,
Даяне лохол тІаьпІаькІбалтІин, дугъалтІин,
Джужки лаваш чуксейнакІе ме тарун.

АпІи шІума истІамин бел чіевкіатіан,
Кул боходи из локъмина чукатіан,
Адахунал ботІуншиьо укатіан,
УнкІон ичал муьхъе бакъе ме тарун.

ОЧЪАЛ, ВАЪТАЪН, НАНА, ШІУМ

За келетІун аки бако
Са битатіан, са гъайзатіан.
Везу: тетІун аки бако
Шото-мото бул коцІбатіан.

Амци гала шабраь бади,
Бокосбетлун, тез клоцбаке.
Нуакечи къача тади
Запестлетлун, тез клоцбаке.

Иакъ баьгъайби беши тагъатан,
Иакъь боти бартн тетлун.
Самал була алабатан,
Са фавнд аьшбестн сакетлун.

Башкъалхой аьмаь бикъатан,
Чъоье чуркIалхоне баке.
ШагъатI са аьшлаь буркъатан
ЖIомох чIуркIалхоне баке.

Гъа дугъетлун, гъа сакетлун,
Сал баьраьнаьл тади тезу.
Тене баке аьшлин аьмхун,
Са амдаре къокъ бикъаз зу.

Ме дуьйнаьне бези була,
БимI аьит укIатануз клоцбе.
Са ваьтаьнаь, са очъала
Са шIума, са наназ клоцбе.

САЪЛБИРАЪ СА ОРАЙИНЕБУ

Ме кала дуьйнаьне хенур мал тене,
Из къате оцкIлунал, гъаьллунал хене.
Адафти хенурал келейан аке,
Боьхмояь боь бикъийан тейини чIоваке,
Саьлбири перваре Къаьбаьлин Иакъа,
Те какала маьхнаь ходурхой окъа,
Какала орайин акечи тене,
ШотIай хе пул кинаь аь-ацIар хене,
Сал тен авабако майица чIейса,
КIаьнкIорой са куре боше киреса.
Орайин гъам кала, гъам баьгъоьлоье,
Куьзкуьтлун запиьо ункIон из чъоье.
Хене бош са чъоьнаьл тен акес бако,
Чаьлин акес бако, жIеьн акес бако.
Из тумел шор беьнгъон беьгъеьне цIалстIа,

Алахун мушенал сал тене галстIа,
Шин ичу акIсуна чуреса, са гъи
Гъари ме орайинни хенакъан беьгъиь.
Без ейехе, сиптаь мийа егъатан,
Саьлбири ме ацIар хена беьгъатан,
Зу зайнакI пезуй ки, амдархой уькал.
Кавакой ме хена зерданей самал.

ВИЧИМУХЕ ПУРИ ТАЦИ

*(Къарабагъа вертIалцIоти довъсунаста
кIацIецимIосъой уруфа)*

Азырбеджан, клоцба була,
Ви чалхечи, аллой цIила,
Гъема гъаре пури таци,
Зизвахбу уьке кала.

Са нанануй шотIогъойнакI,
Гъартлун бакей шорох вайнакI,
Уьше-гъена аьштлун бикъсай,
Ви аьйчIин муьхъ гинурхойнакI.

Ай хунчимух, ай вичимух,
Мо гъе къача, мо гъе арух?
Са йайнаке цамецийо,
Ме дуьйнаьне негъла пулмух?

Еф оьнеьиз ваьн сфанан.
Попурхоал маьчупанан.
Те камбаки гъармугъойнакI,
Уькнаь бесIа-га сфанан.

Екинан, маьчIовакестIен,
Иан беш серругъа акестIен
Те пIихупкIалхой кийехун
Къарабагъа йан чаркестIен.

ЖИЕЪНА ЧIУРЕЦИЙОРОХ

Нанай, бавай гъарнаний,
КIожин са ишкъарнаний.

Кала дава бурхъи гъи,
Айдугъохун джойбаки,
Дарина тацийорох,
Жієна чурецийорох.

Ваън амдархой ейехнан,
Гъема уьке бийейхан,
Пулмух йакъане ваъйнакі,
Беши муъхъ гинурхойнакі,
Аругъо баццийорох,
Жієна чурецийорох.

Шийе бошнан къачеце,
Йакъур ваъйнакі гъачъеце.
Давинахун чейсуна,
Кюйа дирист ейсуна,
Уькен чурецийорох,
Жієна чурецийорох!

ХОДИН ОЪНЕЪ

Хап-харапен из тумелхун
Чукеци ход.
Не первари тайтуьшаъхун
Чаъкеци ход.
Бийин лохол лапесунен,
Гъавинане бикъи шоттин.
Окъа лафтги царесунен,
Оънеънане бурхъи шоттин:
Очъалахун чъевки була,
Тумуз фарпе гъар са гала
Усен гъари чловаксунен
Тайлаз баки, чиклаъз баки.
Амдархойнакі хожиз саки.
Иъжі егъатган бул тез клоцби,
Кирвинаъхун сал тез къиъбиъ.
Агъалинен оцкӀаледи,
Чаъики мушен гъа галеди,
Хохби сакес тене баки.
Чурузни са бурух кинаъ,
Хаъхаънеци без бел пинаък.
Сунтай ейех ушіе бафтги,

ШоттайнакӀал зане лафтги.
Гъаре кийе керей, тавар,
Къаче тади за остӀагъар:
КӀотӀор-кӀотӀор кӀауцгъалзу,
Са уші баки клож гамдалзу.
Без уьк боки чъамегъале,
Согъо арци гамегъале.
Къазбей кала бухаджугъо
Банеди за ме аругъо.
Ай вичимух, упанан са,
Калунан тади ме къача за?
Ме дубйнаъне ходнутӀи ваън сал
Муча кархес тенаи бакал.

ЙАКЪУР

Йакъ келене:
асфалт йакъ,
жієнеъ йакъ,
кӀуле йакъ.
Йакъ келене:
чаълаъйин йакъ,
хъавунин йакъ,
кала йакъ.
Йакъ келене:
лашкӀойин йакъ,
йасна гала,
каъраъмзинаъ,
ташала йакъ.
Ме йакъурхой
гъема чъойа зу акезу,
келетӀухун чловакесу.
Чловакатган
ахшумалпез
оънеъйалпез
сал сунтӀухун
вашуькуьр тез.
Таяк са йакъа тез акийо,
шотохун тез чловакийо.
Хъо къашаъ кинаъ авазу:
те йакъенал
зу са каъраъм тагъалазу.
Чурузса ки,

гъа тге йакъен за ташамун
очъалин ожа баъсамун,
муъъ гьинур бои акес баказ.
Без азукла, без ваътаъна
кала Азырбелжана
борджа тади чаркес баказ.

БАВАХУН МАНДИ "ХИЛАЪ"

Гъар са амдари баван,
Дуъйнаънахун таръатлан,
Гъикаъ бикъи бакайин,
Гъикаъ кирби бакайин,
Усенхон ефтигъо
Довъбинне чанбигигъо
Кюже, довълаъте варе,
Аьйлугъойнакге баре.

Са бьъгъа жогъудин гъи,
Изи пулмугъо къичпни
Дуъйнаънахун таръатлан
Зайнакгал бези баван
Келе урбатла, цила,
Амдаркой бош га кала
Са довълаъте бартийо.

Тез укю шотгини зайнакI,
Са аллай гане барте.
Еък аьктIала кIабанер,
Тавадхо каркала кIож,
Халчоох тене барте.
Симавархо, сервизхо,
Куьлчоох тене барте.
Гъема нахыр чур, коьмуьш,
Сандугъа къызил, коьмуьш,
Тене бартийо зайнакI,
ТартIакIеци уксейнакI.
Бухаджугъон хашкъанби,
Баван шаъатге бийо.
Зайнак шотIогъохунал
Тонех варе бартийо.

Шотгин зайнакI бартийоо,
Гъалал шIум, таъмиз цине.
За манди ме "хилинаъ,"
Са амдар ортагъ тене.

Усенхоне чIоваке,
Бава пIури гъинахун.
Камаси бакайизал
Таънкинахун, варахун
Зу бези "хилинахун"
Джогъбаксун тез чуруса.
Амдар кинаъ кархсейнакI,
Пулмух бош таравсейнакI,
Бавахун манди "хилаъ"
Бийамун баъсе зайнакI.

НЕХНУ ЗА ГЪИКАЪ

Соъо тамам ачъене таънкин бош,
Тге соъо мандене пулмух къош,
нехну за гъикаъ.

Соъо чакIиде, тге соъо чакъгъа,
Соъо укале, тге соъо бьъгъал,
нехну за гъикаъ.

СунтIин акIадоо са муъхъ гъине,
Тге соъо гъар гъи пул негъене,
нехну за гъикаъ.

Соъо оьнеъкIа дуъйнаънне ейса,
Тге соъо музнутI, пул къичIе тайса,
нехну за гъикаъ.

Соъо бош ташанен, тге соъо бусане,
СунтIин бесебса, тге соъо бисане,
нехну за гъикаъ.

Карунса гъун вайнакI са кул, са бул,
Лап чуреса вайнакъан манди сабул,
нехну за гъикаъ.

СунтIин уше-гъена къач акIсунахун,
Тге сунтIай гъинурхо муъхъ чIоваксунахун,
нехну за гъикаъ.
Бехну ва гъикаъ?